

ROS

De waarheid over
roodharigen ontkruld

Rosie Coetsier

P E L C K M A N S

Inhoud

Voorwoord	4
Inleiding	6
1 De geschiedenis en cultuur van roodharig zijn door Jacky Colliss Harvey	10
2 <i>Does the carpet match the drapes?</i> door Linde Merckpoel	34
3 De genetica achter roodharigen door Aude Beyens	40
4 Alles over pesten door Iris Albrecht	52
5 Eens ros, altijd ros door de familie Cleymans	66
6 Het belang van huidbescherming door Julie Callens	82
7 Ros haar als merk door Ianka Fleerackers	100
8 De perceptie van ros in verschillende culturen door Yemo, April, Nadia & GINGE	112
9 De seksualisering van de roodharige vrouw door Rika Ponnet & haar dochters	134
10 'Hé man, wij zijn toch broeders?' door Thibault Christiaensen	160

11	Krasjes op mijn ziel door Gunnar Cheyns	168
12	Make-up, haar en fashion voor roodharigen door Wendie Louwet	178
13	Kwetsbaar en ros door Dominique Van Malder	196
14	Ros & queer door Fabio Bollue	208
15	Ros en autistisch door Corentin	216
16	'Redhead Realities': Een thesis over roodharigen door Zinke Verstichelen	226
17	De nieuwe generatie ros door Lars Vincken & Harper Van Looy	234
18	'Ik hou ervan geen grijze muis te zijn' door mama Sofie	244
19	Zelfportret door Rosie	252
20	Een ode aan roodharigen door Dominique Van Malder & Samuel Ekombe	262
	Alles bij elkaar	266
	Dankwoord	270

Voorwoord

Leesexemplaar

Het was op 1 december 2023, ergens tussen Brussel-Zuid en de luchthaven van Parijs, op een krakende TGV-verbinding, dat Lisbeth Imbo me losjes opbelde met de vraag of ik zin had om een boek te schrijven over mijn podcast. Ik was toen op weg naar Australië en antwoordde zonder al te veel nadenken: 'Ja, natuurlijk.' De verbinding was flou, mijn besef van de draagwijdte van zo'n beslissing al even mistig. Ik dacht gewoon: tof, een boek! Waarom ook niet? Of ik er ook werkelijk toe in staat was, waren zorgen voor later.

'Geniet van je tijd *Down Under*', zei Lisbeth nog. 'Als je terug bent, drinken we een koffie en praten we verder. Broed maar wat op het idee.' Veel broeden is er in Australië niet gebeurd – er is wel veel zonnecrème gesmeerd. Maar kijk, drie jaar, twee podcastseizoenen en talloze verhalen over roodharigheid later, ligt het boek er dan toch.

Wat het volgende is? Een talkshow misschien? We zien wel waar het rosse verhaal me nog brengt. Eén ding is zeker: het is nog lang niet uitverteld.

Inleiding

Leesexemplaar

'Weert u, Sofie! Het is een rostje!' Met die woorden kwam ik op 20 juli 1998 ter wereld. Mijn moeder beschreef me als een baby met een porseleinen huidje, kersenrode lipjes en – jawel – één rosse krul op een verder kale kruin. Haar eerste rosse wondertje. Intussen zijn we met meer: mijn jongere zus, onze roodharige huisdieren... bij ons thuis is ros zijn een thema.

Ik ben dus ros. Die zekerheid en alles wat die met zich meebrengt, zijn precies de reden waarom ik met *De Rossistische Podcast* ben begonnen en waarom ik ook dit boek schrijf. Tot nu toe werd ons verhaal immers altijd verteld door de buitenwereld, door de niet-roodharigen.

Net als alle andere roodharigen krijg ik al mijn hele leven opmerkingen als 'Je mag je haar niet verven, het is te speciaal.' Of de klassieker: 'Is je schaamhaar ook ros?' Of in discussies: 'Jij moet zwijgen, want jij bent ros.' Of vrienden die je porren als er een andere roodharige voorbijkomt: 'Hé, je broer!' Wanneer mijn moeder, mijn zus en ik samen over straat lopen, worden we bekeken alsof we een rariteitenkabinet zijn. Die telkens terugkerende opmerkingen over mijn 'anders zijn' zijn blijven hangen en hebben mij de motivatie gegeven om eindelijk zelf eens het verhaal van rosse mensen te vertellen. Om me het ros-zijn toe te eigenen.

Die constante aandacht voor mijn haarkleur zette me aan het denken. Waarom voelen mensen altijd de drang om erop te reageren? Waar komt die fascinatie vandaan? Waarom hebben ze die hardnekkige vooroordelen? Ik begon te graven in alle richtingen: wetenschappelijk, historisch, cultureel... en vond een overdaad aan eeuwenoude en diepgewortelde mythes over roodharigen, die door de populaire cultuur en sociale media in een stroomversnelling zijn geraakt.

Maar ik vond ook een ander, wetenschappelijk verhaal. Zo zorgt het *MC1R*-gen (melanocortine 1 receptor), dat verantwoordelijk is voor ros haar, ook voor andere eigenschappen: roodharigen maken zelf meer vitamine D aan en hebben vaak een hogere pijngrens. We zijn dus niet alleen mythisch en zeldzaam, we zijn ook bijzonder.

Ros zijn heeft me mee gevormd tot wie ik ben. Vandaag omarm ik mijn haarkleur, ik zie die als een troef – ik verdien er zelfs geld mee – maar als

kind wilde ik liefst gewoon opgaan in de massa en niet te veel opvallen. De blik van anderen kan je namelijk supertrots maken of net enorm onzeker. Op dergelijke momenten is het belangrijk om stevig in je schoenen te staan en, wat anderen ook mogen denken, van jezelf te houden. En dus ook van wat je anders maakt.

Met de podcast en met dit boek wil ik roodharigen een stem geven. Niet omdat onze realiteit per se moeilijker is, maar omdat onze ervaringen het waard zijn om er zelf over te vertellen. Dus als iemand je weer eens 'ginger' noemt alsof het een belediging is, denk dan aan dit boek, denk aan dat zotte MC1R-gen, denk aan alle mensen die ik heb geïnterviewd die ook 'anders' maar vooral fantastisch zijn. Liever dat dan het boek naar hun hoofd gooien – al begrijp ik de drang.

De blik van anderen kan je namelijk supertrots maken of net enorm onzeker.

De Rossistische Podcast is mijn passieproject over alles wat roodharig is. Twee seizoenen met persoonlijke, wetenschappelijke en geschiedkundige verhalen, waarin ik onze waarheid woord voor woord *ontkrul*. In dit boek vlecht ik alles weer mooi samen, speciaal voor jou. Speciaal voor ons.

Omdat je niet alleen bent. Omdat ik weet hoe het is om je soms een wandelende rariteit te voelen. Omdat ik geloof dat ros zijn uniek en mooi is. Iets om trots op te zijn. Ben jij nog op zoek naar die zelfacceptatie? Of heb je gewoon zin om meer over jezelf te leren? Dan is dit boek voor jou. Lees het, laat je inspireren en onthoud, als je ooit twijfelt aan je rosse pracht, dat ros zijn niet alleen mooi is, maar ook pure magie.

Samen trots ros,
Rosie

PS Aan degene die 'ginger' bedacht als scheldwoord voor roodharigen: je had beter 'kurkuma' gekozen. Dat is tenminste echt oranje.

PPS Vergeet de volgende keer niet naar je mederoodharigen te glimlachen op straat. We zijn tenslotte de coolste community.

1

De geschiedenis en cultuur van roodharig zijn

auteur Jacky Colliss Harvey

Jacky Colliss Harvey

Leeftijd: 63

Woonplaats: Londen

Bezigheid: Schrijfster

Favoriete oranje snack: Abrikozen

Omschrijving haarkleur: Als een koperen sauspan

Favoriete ginger: Elizabeth I

Ginger dubbelganger: Julianne Moore

Meest rossistische comment: Te horen krijgen dat ik een heks ben.

Advies aan roodharigen: Wees trots en own it.

Het beste aan ros zijn: Anders zijn.

Rosie & Jacky in een interview op The Redhead Days Festival 2024

Inleiding

Wat hebben de Oude Thraciërs, vitamine D, Ed Sheeran en zelfs Polynesië met elkaar te maken? Waarschijnlijk iets met rood haar. Goed geraden. Meer specifiek komen al deze ingrediënten voor in de geschiedenis van de roodharigen. En niemand die meer expertise heeft in die regio dan Jacky Colliss Harvey, een mederoodharige en auteur van *Red: A History of the Redhead*.

Als ik dus wilde ontcijferen waarom roodharigen een bijna mythische bijklank hebben gekregen, kon zij me zeker helpen. Ik was zelf altijd al gefascineerd door het raakvlak tussen wetenschap en cultuur en hoe beide elkaar beïnvloeden en dus was haar werk voor mij verhelderend en vermakelijk. Denk: verrassende weetjes, persoonlijke anekdotes en een flinke scheut historische context. Heerlijk, toch?

De maatschappelijke fascinatie voor onze haarkleur gaat, aldus Colliss Harvey, zeker duizenden jaren terug. Achter elke roestkleurige lok schuilt een filosofisch, cultureel, artistiek en literair verhaal. Colliss Harvey liet me zien hoe diep de betovering van rood haar eigenlijk zit en beantwoordde vragen waarvan ik niet eens wist dat ik ze had. Waarom werden roodharige vrouwen ooit als de ideale partij voor voortplanting gezien en hoe werkten genetica en geografie samen om plekken als Schotland en Xinjiang vol roodharigen te krijgen? Waarom is 'rossisme' – ja, dat is echt een woord – misschien toch iets serieus?

Sinds ons gesprek weet ik het antwoord, en wil ik niets liever dan die kennis met zoveel mogelijk andere roodharigen delen, zodat ook jij een antwoord krijgt op al je rosse vragen.

Jacky, laten we bij het begin beginnen: waar komt het gen voor rood haar vandaan?

Waar het precies vandaan komt, blijft een raadsel. Het is een typisch voorbeeld van genetisch toeval. Wat we wel vrij goed weten, is wanneer het ongeveer is ontstaan: tussen 40.000 en 35.000 jaar geleden. Dat was het moment waarop vroege mensen – de voorouders van jou, mij en iedereen – Afrika verlieten en gingen rondtrekken over de graslanden van Centraal-Azië.

Daar lijkt het gen dus te zijn ontstaan. Waarom precies? Geen idee. Het gebeurde gewoon. Wat ik denk – dit is puur mijn eigen theorie, hoor, ik heb er totaal geen wetenschappelijk bewijs voor – is dat toen mensen zich begonnen te verspreiden vanuit Afrika, sommigen westwaarts trokken richting de Zwarte Zee en verder Europa in langs de riviervalleien. Anderen gingen oostwaarts richting het huidige westen van China, waaronder de regio Xinjiang. Hier wordt het interessant, want juist in die contreien hebben archeologen sporen gevonden van oeroude mensen met natuurlijk rood haar, al duizenden jaren geleden.

Het gen is dus puur toevallig ontstaan?

Dat zou weleens kunnen. Misschien was het gewoon een spontane uiting van onze menselijke biochemie. Iets wat zomaar gebeurde, zonder duidelijke reden. Het is een beetje zoals het mysterie van blauwe ogen: waarom ontstonden die ineens? Oorspronkelijk hadden we allemaal prachtige bruine of hazelnootkleurige ogen en een donkere huid, wat net het tegenovergestelde is van hoe roodharigen eruitzien.

Hoe komt het dat er in Noord-Europa zoveel roodharigen voorkomen?

Dit is een schoolvoorbeeld van hoe wij mensen eigenlijk volledig onderhevig zijn aan onze genen en niet andersom. Puur toevallig gaat het gen voor rood haar hand in hand met een lichte huid. En roodharigen met een lichte huid zijn veel beter in staat om vitamine D intern aan te maken – hoe weinig zon er ook is.

In Afrika of zelfs Centraal-Azië is een bleke huid niet echt een voordeel, integendeel. Maar zodra je richting het grijze noorden van Europa trekt, wordt een huid die alle mogelijke vitamine D uit een streepje zonlicht weet te persen ineens ontzettend handig.

Het scenario dat ik je ga vertellen is ontzettend fascinerend en het perfecte voorbeeld van genetica en cultuur die elkaar overlappen. Als je een roodharige vrouw bent, net als ik, met een systeem dat lekker veel vitamine D aanmaakt, dan groeit je skelet stevig. En wat vroeger nog belangrijker was: je bekken was goed uitgerust en sterk. Dat betekende dat je veilig zwanger kon worden en bevallen, zonder het risico op die gruwelijke ziekte rachitis (oftewel Engelse ziekte), die ontstaat bij een tekort aan vitamine D.

Dus roodharige vrouwen werden gezien als de ideale partners om je voort te planten?

Ik vermoed dat dat er inderdaad iets mee te maken had. Misschien kwam er op een gegeven moment wel een soort van oermenselijk besef dat als je een roodharige vrouw koos als partner, je de kansen op kinderen krijgen en het doorgeven van je genen significant verhoogde. En nee, dat had helaas niets te maken met ons prachtige rode haar, maar alles met de voordelen van een bleke huid onder de grauwe, noordelijke hemel.

Ik sprak ooit een onderzoeker die ros haar en een bleke huid onderzocht,

en hij liet me een foto zien van het skelet van een vrouw met ernstige rachitis. Haar bekken was zo verwrongen, het leek net een knoop. Echt huiveringwekkend en het was duidelijk zichtbaar dat ze niet in staat was om normaal te lopen, laat staan veilig te bevallen.

Rachitis kwam in de 19de eeuw nog veel voor, dus elk genetisch voordeel dat daartegen hielp, was letterlijk van levensbelang.

In die context is het goed mogelijk dat rood haar vaker voorkwam, gewoon omdat het 'verpakt' kwam met een bleke huid, en daarmee met een grotere overlevingskans én een gezonder nageslacht.

Zijn er nog andere redenen waarom roodharigen zo vaak voorkomen in bepaalde gebieden?

Ja, meerdere eigenlijk. Vooral in gebieden die aan de rand van grotere geografische zones liggen. Op plekken waar minder eb en vloed is, waar weinig mensen komen en weinig mensen vertrekken, krijgen recessieve genen, zoals dat voor rood haar, alle speelruimte om tot uiting te komen. Er komt minder genetisch materiaal 'van buitenaf'

in de gemeenschap, dus het rosse gen wordt minder snel onderdrukt door ander dominant genetisch materiaal. Dat is waarschijnlijk ook de reden waarom je zoveel roodharigen ziet in Scandinavië, Ierland en Schotland.

We noemen dit fenomeen 'genetische drift'. En het rekensommetje is eigenlijk best simpel. In het Verenigd Koninkrijk draagt naar schatting 40% van de mensen één kopie van het rosse gen, maar in slechts 10 à 11% komt het tot uiting. Wereldwijd ligt dat percentage trouwens rond de 2%. We zijn en blijven dus relatief zeldzaam. Maar in regio's waar de bevolking genetisch gezien wat 'met rust gelaten' wordt, kom je ons dus opvallend vaker tegen.

Een andere factor is culturele voorkeur. In Ierland bijvoorbeeld wordt rood haar juist gezien als een schoonheidsideaal. Daardoor worden roodharigen er vaker gekozen als romantische partner, wat natuurlijk de kans op roodharige kinderen vergroot. Met andere woorden, genetica zet het proces in gang, maar cultuur houdt het draaiende.

Als rood haar vaker voorkomt – en zelfs gevierd wordt – op plekken zoals Ierland en Schotland, hoe wordt ros

haar dan gezien op plaatsen waar het juist zeldzaam is?

Grappig genoeg krijgen roodharigen net het meeste aandacht op de plekken waar ze het minst voorkomen. In Ierland en Schotland zijn mensen met rood haar vaak trots op hun vlamme bos – en terecht. Maar ga je naar een land waar rood haar zeldzaam is, dan krijg je pas echt reacties.

Toen ik voor het eerst in Italië was, draaiden mensen zich op straat om omdat het zo ongewoon was. Ik voelde me bijna een kermisattractie. Maar het werd wel gevierd als iets bijzonders, en niets van wat er naar me geroepen werd was beledigend.

Dat zegt eigenlijk best veel over onze menselijke natuur: het probleem zit in hoe we reageren op wat anders is. Soms wordt het gevierd, soms wordt het met argwaan bekeken. Ik denk eerlijk gezegd niet dat dat ooit zal verdwijnen. Alles wat anders is, wordt opgemerkt. Dat zit in onze natuur: een mengeling van onzekerheid en het idee dat iets onbekends een bedreiging vormt. 'Niet zoals wij': in die drie woorden zit de hele geschiedenis van racisme verrat.

Het bezoek aan The Redhead Days, het grootste roodharigenfestival ter

wereld, was daarom voor mij een surrealistische ervaring – en het perfecte hoogtepunt om mijn boek mee af te sluiten. Normaal zie je hooguit één andere roodharige in de metro of op straat, en dus raak je eraan gewend om visueel alleen te zijn. En dan, plotseling... Daar zijn ze allemaal, mensen zoals jij, overal.

Van de ene op de andere dag behoorde ik tot een meerderheid. Die omslag was zo krachtig: van altijd de enige roodharige in de kamer zijn, naar midden in een menigte met alleen roodharigen staan. Ik herinner me nog goed dat ik de eerste ochtend mijn hotel uit liep en de straat helemaal gevuld zag met roodharigen. Het was ongelooflijk en het veranderde volledig hoe ik mezelf zie.

Aan de andere kant zit er ook een nieuwsgierigheid in ons. We zijn van nature ook gefascineerd door dingen die anders zijn. We willen ze begrijpen. En ja, soms willen we ze gewoon aanraken (roodharigen weten precies wat ik bedoel).

Er is trouwens een interessant onderzoek dat suggereert dat rood een van de eerste kleuren was die onze vroege voorouders leerden herkennen toen onze waarneming van kleuren zich ontwikkelde.

Rood hielp ons om rijp van onrijp fruit te onderscheiden. We zijn dus echt al tienduizenden jaren lang geprogrammeerd om te reageren op de kleur rood. Zelfs zonder onze associaties met bloed, vuur, de opkomende zon of oeroude krachten en andere essentiële aspecten van onze menselijke levens.

De kleur rood is gewoon fundamenteel belangrijk voor ons allemaal.

Hoewel zeldzaam, kan ros naast een hele witte huid, ook samengaan met donkere huidskleuren. Hoe kan het dat rood haar voorkomt in zoveel verschillende etniciteiten?

Dat heeft vooral te maken met hoe het gen zich verspreidt. Rood haar ontstaat door een recessief gen, wat betekent dat het generaties lang en in verschillende etniciteiten verborgen kan blijven, maar ook doorgegeven kan worden. Als twee mensen die elk één kopie van dat gen dragen een kind krijgen, is er 25% kans dat dat kind van beide ouders die kopie erft – en dus met rood haar geboren wordt.

Als je zelf rood haar hebt, betekent dat dat je twee kopieën van het gen draagt. Genetisch gezien kun je dan ook niets anders doorgeven. Dus als

twee roodharigen samen kinderen krijgen, is de kans heel groot – bijna 100% – dat ze rosse kindjes zullen hebben.

Een andere factor is migratie door de eeuwen heen. Het zou zomaar kunnen dat Ierland en Schotland, waar veel roodharigen vandaan komen, ooit onderdeel uitmaakten van grotere migratiestromen – met mensen die zich vestigden in onder andere Amerika en Australië. Zo verspreidde het gen zich verder.

We mogen ook niet vergeten hoe klein en kwetsbaar de menselijke populatie ooit was. Ik las laatst dat wetenschappers nu denken dat de mensheid tienduizenden jaren geleden door een genetische bottleneck is gegaan, waardoor op een bepaald moment wereldwijd misschien nog maar ongeveer 1300 mensen overbleven. De genenpoel was dus extreem beperkt en daardoor ook sterk geconcentreerd. Misschien is het wel daar, in die kleine groep, dat eigenschappen zoals rood haar zijn blijven bestaan. Stil verborgen, wachtend op de juiste omstandigheden om weer zichtbaar te worden.

En dan is er nog een fascinerende uitzondering: op een Polynesisch eiland is rood haar ontstaan vanuit

een volledig andere genetische oorsprong, dus niet uit die variatie op het *MC1R*-gen. De mensen daar hebben van nature een donkere huid die is aangepast aan de felle zon van de evenaar, en sommigen van hen hebben felrood haar. En nee, dat komt niet door een Europese voorouder, zoals lang werd aangenomen. Het is een compleet onafhankelijke mutatie, totaal losstaand van het gen dat rood haar in Europa veroorzaakt.

Lange tijd dachten westerse onderzoekers dat dit wel moest komen door Europese zeelieden die het eiland hadden bezocht – een schoolvoorbeeld van koloniaal denken: we moeten wel de oorzaak zijn van alles dat extraordinair en ongewoon is. Maar in werkelijkheid is het een spontaan genetisch fenomeen dat daar helemaal uit zichzelf is ontstaan.

Het zet je aan het denken: hoe vaak is rood haar spontaan ontstaan in de menselijke geschiedenis? Als het kon gebeuren op de grasvlaktes van Centraal-Azië, en op een eiland in de Stille Oceaan... wie weet waar het nog meer verborgen zit. Misschien bestaan er nog onbekende varianten van roodharigheid, die we genetisch nog niet eens hebben ontdekt.

Hoe verschillen de mythes of stereotypen bij roodharige mannen en vrouwen?

Dat is eigenlijk een van de meest fascinerende aspecten van het hele onderwerp en ook een reden waarom ik erover ben gaan schrijven. Het is zeldzaam om een situatie te vinden waarin stereotypen juist in het voordeel van vrouwen lijken te werken. Hoewel, 'voordeel' is misschien niet het juiste woord, gezien de intense seksualisering van roodharige vrouwen door de hele geschiedenis heen.

Roodharige vrouwen worden vaak gezien als vurig, impulsief, sensueel en gepassioneerd. Eigenschappen die op het eerste gezicht misschien als complimenten klinken, maar die diepgeworteld zijn in eeuwenoude verhalen over verleiding en gevaar.

Voor roodharige mannen ligt dat heel anders en meestal een stuk minder flatterend. Zij worden vaak neergezet als twee uitersten: of als gewelddadige, wilde krijgers (denk: Viking), of als zwakke, onhandige figuren die alles behalve mannelijk zijn. Er is geen middenweg. Roodharige mannen komen er meestal niet zo best van af in de beeldvorming. Ze worden geridiculiseerd en bespot,

vaker als clown dan als held, en passen zelden in het klassieke mannelijke ideaal.

Waar komen die stereotypen over roodharige mannen vandaan?

Het clown-stereotype is eigenlijk best interessant, want daar lijkt een van de vroegste bronnen van de stereotypen te liggen. Eerder had ik het al over de mensen die vanuit vanuit Centraal-Azië westwaarts trokken, richting de Zwarte Zee en Europa via de riviervalleien.

Er zijn historische verslagen van ontmoetingen tussen de Oude Grieken en Romeinen en volkeren rond de Zwarte Zee die rood haar hadden: de Thraciërs. Zij stonden destijds bekend om hun rode haren en blauwe ogen.

De Thracische samenleving was wat wij nu 'bohemian' zouden noemen. Vooral vrouwen hadden daar veel vrijheid – ook seksueel. Ze konden slapen met wie ze maar wilden, wat in die tijd behoorlijk ongewoon was. Daardoor werden er veel kinderen geboren die eigenlijk niet gewenst waren. Die arme kinderen werden vaak als slaaf verkocht, en kwamen terecht in Griekse en Romeinse huishoudens.

Als je kijkt naar het Griekse theater, zie je dat de clownachtige, lompe en gewelddadige personages bijna altijd worden afgebeeld met rood haar. Hun namen verwijzen vaak ook nog eens direct naar hun haarkleur. Denk aan benamingen als Pyrrhios (rood) en Xanthios (goud).

De Grieken en Romeinen beschouwden deze stammen rond de Zwarte Zee duidelijk als primitief en barbaars. De essentie van barbaars, eigenlijk. Dus het is heel goed mogelijk dat de vooroordelen tegenover roodharige mannen terug te voeren zijn naar die tijd. Naar de aanwezigheid van Thracische slaven en hoe zij geportretteerd werden in Griekse komedies. Kijk maar eens naar clowns vandaag de dag: Ronald McDonald, Bassie, Pennywise ... zelfs de clown-emoji op je smartphone.

Een ander voorbeeld van de tegengestelde stereotypen tussen roodharige mannen en vrouwen slaat op onze bleke huid. We hebben het eerder gehad over hoe roodharige vrouwen geassocieerd werden met vruchtbaarheid en het succesvol baren van kinderen. Voor vrouwen had die bleke huid juist iets van luxe. Het was een teken dat je binnen werd gehouden, afgeschermd van de buitenwereld, bijna als een soort exotische prijs.

Iets bijzonders en begeerlijks. Maar voor mannen betekenden rood haar en een bleke huid juist vaak het tegenovergestelde: dat je niet meekon op het veld of het slagveld of dat je een watje was.

Dus ja, als je vrede kunt nemen met het idee dat je hele imago draait om hoe sexy je gevonden wordt en dat dat iets positiefs is, dan is rood haar voor vrouwen een stuk makkelijker te dragen dan voor mannen.

Hoe gaan vrouwen om met dat stereotype? Internaliseren ze dat?

Als de verwachting is dat je, laten we zeggen, zelfverzekerd bent tussen de lakens, dan ga je je daar onbewust ook naar gedragen. Dat is een mooi voorbeeld van *confirmation bias*.

Al moet ik zeggen – en dit is puur op basis van wat ik heb gehoord, hoor, ik spreek niet uit eigen ervaring – dat er nog een ander element meespeelt: onze bleke huid. Blijkbaar is het zo dat de bloos op de wangen bij een orgasme bij roodharige vrouwen extra zichtbaar is. Volgens sommige partners is dat zeer bevredigend en de moeite waard. Misschien heeft het daar dus ook iets mee te maken.

Ik denk dat wij als roodharige vrouwen hier nog maar eens grondig onderzoek naar moeten doen. Vraag het gerust even aan je partner. Puur wetenschappelijk natuurlijk.

Waarom zijn roodharige vrouwen zo vaak terug te vinden op schilderijen en portretten?

Dat komt vooral door – opnieuw – onze bleke huid. Kunstenaars zijn dol op hoe het licht daarop weerkaatst. Het gaat ze eigenlijk niet eens per se om het rode haar zelf. Het is het spel van licht op wit dat ze fascineert. Al helpt het natuurlijk wel dat rood meteen blikken vangt. Als je als schilder iets roods in je werk stopt, weet je zeker dat mensen ernaar kijken.

En dan is er nog het plezier (en de uitdaging) van het schilderen van rood haar zelf. Het is niet zomaar één kleur, er zitten allerlei tinten in: koper, goud, *auburn*, soms bijna violet. Het inspireert gewoon.

Ten slotte speelt de link tussen roodharige vrouwen en sensualiteit. Als je als kunstenaar een ‘verleidelijke vrouw’ wilt neerzetten, geef je haar waarschijnlijk ros haar. De oververtegenwoordiging van roodharige vrouwen op het doek is daarom niet zo verwonderlijk in

een door mannen gedomineerde samenleving en kunstwereld.

Verleidelijk, avontuurlijk, sensueel, exotisch... waar komen al die mythes over roodharige vrouwen eigenlijk vandaan?

Er zijn er nogal wat. Een van de oudste komt van Lilith. Volgens sommige verhalen was zij de allereerste vrouw van Adam. In tegenstelling tot Eva had Lilith geen zin om ‘de onderdanige huisvrouw’ te spelen en vertikte ze het om Adams hulpje te zijn. Dus vertrok ze – hup, de Babylonische woestijn in – om haar eigen pad te kiezen. Lilith wordt daarom bijna altijd afgebeeld met rood haar: wild, eigenzinnig en rebels.

Een ander voorbeeld is Maria Magdalena. Ook zij wordt vaak met rood haar voorgesteld, wat wellicht heeft bijgedragen aan de eeuwenoude associatie tussen rood haar en sensualiteit, of zelfs prostitutie.

Ook wordt gezegd dat sekswerkers in vroegere tijden hun haar bewust rood kleurden om op te vallen. Daarvoor gebruikten ze henna, al generaties lang een van de meest toegankelijke kleurmiddelen in verschillende culturen. Daar is die link dus waarschijnlijk ontstaan: rood

haar als een manier om op te vallen, blikken te vangen en klanten aan te trekken in de seksindustrie.

Die associatie beperkt zich natuurlijk niet enkel tot haar. Kijk naar de term '*red light districts*' of de 'rosse buurten'. Die heten niet alleen zo omdat sekswerkers hun haar rood verfd, maar vooral omdat rood zo'n blikvanger is. Een rood verkeerslicht is tenslotte veel opvallender dan een blauw of groen. En rood verkoopt, dat weet elke marketeer.

De visuele kracht van die vurige kleur zie je terug door de hele geschiedenis heen. Neem Rita Hayworth, een van Hollywoods meest iconische roodharigen. Haar rode haar? Niet natuurlijk. Het was een onderdeel van een zorgvuldig opgebouwd imago. Daarachter zat een tragisch leven, maar het werkte op beeld. Vóór haar had je Clara Bow, een echte *redhead* en de *it-girl* van de jaren 1920. Ze speelde in de film *Red Hair* en stond symbool voor de moderne, vrijgevochten vrouw.

En dan was er nog Elinor Glyn: een roodharige auteur die gewaagde boeken schreef in de jaren 1920 en 1930. Ze gebruikte haar haarkleur als handelsmerk, zowel voor zichzelf als voor haar personages. Haar

heldinnen waren vaak roodharig: onweerstaanbaar, verleidelijk, magnetisch... zelfs als ze dat zelf niet helemaal doorhadden.

Wat maar weinig mensen weten: Marilyn Monroe was van nature een echte *redhead*! In haar jonge jaren had ze zachte, roodblonde krullen. Dat is nog goed te zien op oude foto's. Maar omdat Rita Hayworth destijds al het officiële roodharige sekssymbool van Hollywood was, besloot Marylins management haar haar witblond te verven. Zo werd een nieuw icoon geboren.

**Tegenwoordig denken
maar weinig mensen bij
Marilyn nog aan rood
haar, maar het was ooit
een essentieel deel van
wie ze was.**

Marilyn had ook een behoorlijk ingewikkelde jeugd. De vrouw die ze als haar moeder kende, herinnerde ze zich alleen als 'de vrouw met het rode haar'.

**Denk je dat boeken en televisie-
programma's voor kinderen van
jongs af aan positief bijdragen aan
het beeld van roodharige kinderen?**

Voor meisjes zeg ik ja, voor jongens niet zozeer. Wat me echt frustreert,

is iets als *South Park*. Die satire was bedoeld om de domheid van racisme bloot te leggen, maar het probleem is: je kunt geen verfijnde satire over de domheid van racisme laten zien aan domme mensen. Ze zijn er niet voor gemaakt om het te begrijpen. Ik bedoel, het idee om *Kick a Ginger Day* letterlijk te nemen, hoe absurd is dat in vredesnaam?

Aan de andere kant worden roodharige meisjes vaak in een positievere, zij het nog steeds stereotiep, daglicht gesteld. Denk aan Pippi Langkous, Jessie uit *Toy Story* of

Merida uit *Brave*. Ze zijn moedig, rebels, onafhankelijk, avontuurlijk. Natuurlijk hebben ze allemaal rood haar. Er is ook Madeline – een van mijn persoonlijke favorieten – of *Freckleface Strawberry*, bedacht door Julianne Moore, en natuurlijk *Anne of Green Gables* en Annie. Het zijn sterke personages, ook al leunen ze hier en daar op bepaalde stereotypen.

Maar als het om roodharige jongens gaat, is de lijst teleurstellend kort. Buiten Kuifje en Ron Wemel komt er niet veel in me op. Ron had, hoewel hij in het begin een beetje een sukkel was, een geweldige karakterontwikkeling. Zijn broers waren cooler, zeker, maar ook een beetje pestkoppen.

Er is een opvallend gebrek aan positieve, genuanceerde portretten in populaire media van jongens met rood haar.

Initiatieven zoals Thomas Knights' *Red Hot*-kalender proberen het beeld van de roodharige man te herdefiniëren. Vind je dat dergelijke projecten bijdragen aan het imago van roodharige mannen?

Absoluut! Het maakt zeker een verschil. De *Red Hot*-kalender van Thomas Knights is een regelrechte *gamechanger* geweest. Hoeveel houden we niet van die man? Hij heeft er zijn levensdoel van gemaakt om het beeld van de *ginger man* te heruitvinden, met een reeks verbluffende kalenders vol zelfverzekerde, belachelijk knappe roodharige mannen. Hijzelf had trouwens ook rood haar als kind, maar dat werd donkerder naarmate hij ouder werd.

Wat vind je van het seksualiserende aspect van die kalenders?

Het is zeker geseksualiseerd. En daar kun je gemengde gevoelens bij hebben, maar tegelijkertijd vult het een enorme leemte in qua representatie. Ik herinner me zijn allereerste tentoonstelling nog. Een van de modellen vertelde dat hij jarenlang zijn haar had geverfd, inclusief zijn baard, oksel- en borsthaar en zelfs zijn schaamhaar, alleen maar om niet als *ginger* gezien te worden. Hij zei dat het makkelijker voor hem was om uit de kast te komen als homo dan om toe te geven dat hij rood haar had. Zo diep zat het stigma. Absurd natuurlijk, maar helaas ook veelzeggend over hoe we omgaan met mensen die als 'anders' worden gezien.

Historisch gezien is er altijd meer ruimte voor roodharige vrouwen in de media, mode en film. Maar roodharige mannen werden meestal genegeerd of belachelijk gemaakt. Dat begint gelukkig te veranderen. En Thomas Knights mag daar met trots de credits voor krijgen. Hij heeft die deur naar meer zichtbaarheid, representatie en ja, zelfs begeerlijkheid voor mannen met rood haar geopend.

In je boek gebruik je regelmatig het woord 'racisme' als het gaat om discriminatie van roodharigen. Het is een zware term die we niet te snel in de mond mogen nemen. Hoe bedoel jij dat precies?

Hoewel het vroeger meer voorkwam, is er wel degelijk sprake van discriminatie van roodharigen. Net zoals er vooroordelen bestaan tegen zowel iedereen die een beetje buiten de norm valt.

Ik moet wel nuanceren: we zijn natuurlijk geen apart ras. Dus je kunt het technisch gezien geen racisme noemen. Toch zijn de vooroordelen over roodharigen in de geschiedenis soms vervlochten geraakt met bredere vormen van haat, zoals de haat die gericht was op Joodse gemeenschappen, waarin rood haar niet ongewoon is.

Maar het is zeker niet hetzelfde.

Het heeft nooit dezelfde systematische of historische lading gehad als het racisme dat zwarte, Joodse of Aziatische mensen ondergaan hebben. Het blijft vaak onder de radar en net dat maakt het soms extra venijnig.

Wanneer roodharigen zich uitspreken over pesterijen of uitsluiting vanwege hun rode haar, krijgen ze vaak te horen: 'Ach, stel je niet aan, 't is maar een grapje!' Maar daar zit juist het probleem.

Die zogenaamd onschuldige opmerkingen zijn wel degelijk een onderdeel van een bredere cultuur van uitsluiting en vooroordelen.

Ik vergelijk het weleens met winde of onkruid in de tuin: als je het niet direct uitroeit zodra het opduikt, neemt het langzaam weer alles over. Aan het ene uiteinde van het spectrum heb je zogenaamd luchtige plagerijen of milde discriminatie. Aan het andere uiterste de meest walgelijke vormen van racisme. Maar er loopt een lijn tussen die twee die beide uiteinden verbindt: een continuüm van vooroordelen.

Als mensen me vragen waarom ik dan toch dat woord 'racisme' gebruik, bedoel ik niet dat discriminatie tegen roodharigen gelijkstaat met racisme. Wat ik in het boek betoog, is dat er wel degelijk een verband is tussen deze attitudes, zeker in hoe achteloos we vaak omgaan met mensen die 'anders' zijn.

Ik denk dat we vandaag de dag beter begrijpen hoe discriminatie en racisme functioneren en hoe ze deel uitmaken van dezelfde onderliggende structuren.

'Gingerism', zoals ik het noem in mijn boek, is een lelijk woord voor een lelijk verschijnsel. Het is geen racisme. Maar het is er wel mee verweven.

Waar komt het woord 'ginger' eigenlijk vandaan? En waarom zijn er zoveel verschillende benamingen voor ros haar?

Ik zeg altijd dat 'ginger' een lelijk woord is, maar de oorsprong van het woord zelf is eigenlijk best interessant. De term komt waarschijnlijk van de specerij gember, die een pittige, sterke smaak heeft. In de loop der tijd werd die 'hitte' symbolisch gelinkt aan het cliché dat roodharigen heetgebakerd of vurig zouden zijn.

Volgens wat ik heb teruggevonden, is een van de vroegste toepassingen van het woord *ginger* voor roodharigen mogelijk afkomstig uit de hanengevechten. Ginger was blijkbaar een veelgebruikte naam voor een bepaald type vechthaan. Hanengevechten zijn al erg genoeg

op zich, dus die associatie is allesbehalve een compliment.

Dat is ook precies wat Tim Minchins lied 'Prejudice' zo briljant maakt. Hij speelt op een pientere manier met het woord 'ginger' om de absurditeit van discriminatie in al haar vormen te laten zien, van zogenaamd onschuldig tot pijnlijk serieus.

Zelf ben ik zelden 'ginger' genoemd. En als mensen me vragen of het oké is om dat woord te gebruiken, denk ik vaak: tja... moet het echt? Het is zo'n 'kan wel, hoeft niet'-situatie. Roodharigen gebruiken het onderling wat gemakkelijker. Het voelt als een *in-group* term. We maken het ons eigen en dat scheelt.

Dan heb je nog het verschil in hoe we rood haar benoemen bij mannen en vrouwen. Voor mannen is het meestal gewoon ginger en daarmee uit. Maar vrouwen krijgen een heel kleurenpalet toegewezen: titiaan, kastanjebruin, strawberry blonde, koper... En daar hangen vaak duidelijke waardeoordelen aan. Hoe meer een haarkleur neigt naar blond of bruin, hoe aantrekkelijker die wordt gevonden. Hoe feller of oranje-rood, hoe minder gewenst het vaak is.

Denk je dat *gingerism* ooit zal verdwijnen? Of maakt discriminatie nu eenmaal deel uit van onze menselijke aard?

Ik vrees dat discriminatie helaas bij de menselijke natuur hoort. Ze gaat waarschijnlijk nooit helemaal verdwijnen. Wat wel kan veranderen – en wat ik hoop dat verandert – is hoe we reageren op verschil, en welke waarde we eraan geven.

Zelf vind ik het niet erg om niet tot de meerderheid te behoren. Ik vind het niet erg om een van die 2% te zijn op de hele werelddol. Die zeldzaamheid ben ik juist gaan waarderen. Wat ik wil, is dat verschil – niet alleen in haarkleur, maar in alle vormen – wordt gevierd. Dat we het zien als een van de mooiste aspecten van mens-zijn.

We zouden niet allemaal naar een verzonnen norm moeten streven, alsof er maar één manier is om eruit te zien of om te zijn, en alsof iedereen die daarvan afwijkt zou moeten worden buitengesloten, gewantrouwd of het mikpunt zou moeten zijn van discriminatie. Dat denken moet eruit.

Het probleem is niet ‘anders zijn’. Het is hoe de maatschappij omgaat met mensen omdat ze anders zijn.

En als kers op de taart moeten we onze kinderen opvoeden tot anti-pestkoppen, want daar begint het vaak.

Hoe was het voor jou om roodharig te zijn?

Mensen bleven maar aan mijn haar zitten. Houd gewoon je handen thuis! Is dat nu zoveel gevraagd? Toen ik een kind was, gebeurde dat constant. Mijn haar kwam tot aan mijn middel, maar het voelde nooit alsof het echt van mij was. Het was alsof er een vreemd wezen op mijn hoofd zat. Iets wat mensen als publiek bezit zagen. Iedereen wilde het aaien, erover praten, er opmerkingen over maken. Daar zou iedereen gek van worden, of je nu rood haar hebt of niet. Mijn haar was van iedereen, behalve van mij.

Maar ik had geluk: ik ben als kind niet gepest. Mijn ouders leerden me dat mijn rode haar iets bijzonders was, dat opvallen juist iets moois is. Maar niet elke roodharige heeft jammer genoeg dat geluk gehad. Toen ik op het Redhead Days-festival – het grootste roodharigenfestival ter wereld – in Breda was, sprak ik